

გრიგოლ აბაშიძე

ლ ე ქ ს ე ზ ი

ს ი დ გ ა ნ მ ო ფ რ ი ნ დ ი ,
ს ა დ , ვ ი ს თ ა ნ ?

სიდგან მოფრინდი, სად, ვისთან,
ვის მაცოცხლებლად, ვის მკვლელად?
ოცნების საგნად ვისა სთვლი,
ან რას უწოდებ სახელად?
გვირგვინო, ნათელ-მომღეწო,
და სიხარულო გულისა,
ცით მოვლენილო ნუგეშო,
ჭახრავო სიყვარულისა...
ჩემს სულს, გულს, გრძობას, გონებას
გუნდრუკათ გიკმევ, ყვავილო,
ცის შწოვ და მიწის დიდებავ
ემშ-მფრქვევთ გადაფურჩქნილო.
არას გთხოვ ნაცვლად... მხოლოდ-კი
ხანდახან მომიგონებდე
და წყლულის გულის მალამოდ
ტკბილ ღიღინს გამაგონებდე..

1896 წ.

ვ ა რ დ ი ა ტ ი რ დ ა

მოწყვიტე ვარდი ნარნარი,
სანატრი ქეყანაზედა,
მწარედ ატირდა მყის-ცვარი
მან დამაპკურა მკერდზედა.
შეეხო სევდა, ნაღველი,
ცრემლი დაურთო ცრემლზედა:
ავალებინე მას ხელი
ორის დღის სიცოცხლეზედა!..

ვარდი ატირდა-ყოფილვარ
სიკვდილი შიშვენიებული;
ვარდი ატირდა ვყოფილვარ
გრძობებით დახავსებული...
მე თუ მოვტაცე ფურჩქნილისა
სიცოცხლე დალხინებული,
მამ რაღათა ვგმობ სიკვდილსა,
რაღად ვარ აღშფოთებული!?

1899 წ.

ს ი მ დ ე რ ა

როდესაც გიციქ-ტკბილად სძგერს გული,
შენდამი ტრფობით გატაცებული;
ოდეს გშორდები-მუდამ ვსტირი მე...
შენ შემოგველე, შენი ჭირიმე!

შენ ხარ სიმღერა და სიყვარული,
ხან უკვდავება და სიხარული...
ერთი მაჩვენე, მზეო, პირი მე...
შენ შემოგველე, შენი ჭირიმე!
ბროლის თითებით როს სიმთ აქდერებ,-
სირინოზის ხმით ტკბილად ამდერებ,-
ნეტარების ცრემლს ვაფრქვევ, ვსტირი მე...
შენ შემოგველე, შენი ჭირიმე!

შენ მომივლინე შვება ნათელი,
შენ გამიქარწყლე კენესა, ნაღველი,
ველარ მერევა ტანჯვა, ჭირი მე...
შენ შემოგველე, შენი ჭირიმე!

შენი მონა ვარ, შენი ვარ მცველი
შენი მგოსანი, შენზედ მლოცველი,
შენი ჩრდილი ვარ და თან გზირი მე...
შენ შემოგველე, შენი ჭირიმე!

გემუდარები, ნაზო ბუღბუღო,
ოდესაც მოვკვდე, ვიქნე უსულო
და დამაფარონ მიწის პირი მე,
ერთი მიტირე, შენი ჭირიმე!

1899 წ.

ს ა ტ რ ფ ო ს

ჩემი სული ხელთ გიპყრია,
ატრიალებ ჭახრაკულად,
შენს ნებაზე მანავოსნებ
უგზო-უკვლოდ, აბნეულად,
შხამს მარბათად გულში მილეს,
სიხარულსა-სინანულად,
ემშაკს მივლენ ანგელოზად
და ანგელოზს-ბელოზებულად.
შენში ღმერთმა დამისახა

სიამე და სიყვარული,
შენი გული ჩანგად მომცა
და ედემად შენი სული,
ოცნებით ვკრებ იქ ყვავილებს
იქ არს ჩემი სიხარული,
მასთან ჩემი სულის ლოცვა
და სიცოცხლის ნაკადული

მაგრამ ამით ნუ იფიქრებ,
რომ შენს ტყვეს-ამ ჩემს გულს-
სხვა არ ჰყავდეს კიდევ სატრფო,
არ უკმევდეს სიყვარულსა.
არ ეტრფოდეს იმას მარად,
ვით სალოცავს დიდებულსა,
მის ცრემლს-ცრემლსა არ ურთავდეს,
მის სიამეს-სიხარულსა.

ნუ შემრისხავ-ის ერთია
საყვარელი ჩემი მხარე,
ძალ-დიდებით შემოსილი,
ვარდ-ყვავილით მონარნარე.
ქრისტე მხსნელის მოიმედე,
ჩემი მზე და ჩემი მთვარე,
დიდებულთა წინაპართა
ეკლესია და სამარე!..

იგი მიყვარს შენზე მეტად,
იმას მინდა ვენაცვალო,
თვით სამოთხის დიდებულზედ,
არ იფიქრო, რომ გავსცვალო,
მსურს კეკლუცის სადღეგრძელოდ
კვლავ კახური გამოვსცვალო,
მასზედ ჟღერა ტკბილი ჩანგის
არავის არ დავაცვალო.
თუ რომ, ჩემო მარგალიტო,
იმის ტრფობას არ დამიშლი,
იმედების თაიგულსა
არ მომიკლავ, არ ჩამიშლი,

გენაცვლები, ფიანდაზად
სულს და გრძნობას გადაგიშლი,
საბნად მთვარეს გადაგაფენ
და ლეიზად მზეს გაგიშლი,

მაგრამ თუ მას აღმიკრძალავ...
ვით დაქრილს ლომს-გამამწარებ,
არ დაგზოგავ, დანით დაგკლავ,
მიწასაც არ მიგაბარებ.
გარდაგადებ ტიალ მინდვრად,

ყვავ-ყორნებსა გავახარებ
და იმ დღიდან მხოლოდ სატრფოდ
ჩემს სამშობლოს ადვიარებ!..

1899 წ.

კ ი თ ხ ვ ა - მ ი გ ე ბ ა
კ ი თ ხ ვ ა

სულ ცრემლი, ოხვრა, ნაღველი
დამწყლულელებელი გულისა...
ნეტავ, ვიცოდე, სადა სჩქევს
ნაკადი სიხარულისა?

სულ რბევა, უსამართლობა,
დაულეველი მონება...
როს დასძლევს მაღლი ბოროტსა-
რისთვის არ გვეტყვის გონება?
სულ შური, განხეთქილება,
სულ გმინვა დაჩაგრულისა...
სადღა საურთიერთო
გალობა სიყვარულისა?

მ ი გ ე ბ ა

ოხვრასა, ცრემლსა, ნაღველში
ძლევით იმოსვის გულია,
დაჰკრავს, წამების კლდეს გასტეხს,
იქ მოსჩქევს სიხარულია.
უსამართლობა სულს ძალს ფენს
სტიქიონს ჰზადებს მონება,
დალუწავს ბორკილს-ბოროტი
მაღლს მაშინ დაემონება!..

ურთიერთობა ვარდს კოვრავს,
უცინის შთამომავლობას
და დროთა ჩანგი უკვდავსა
ავრცელებს ხალხში გალობას!..

1899 წ.

გ ა ხ ს ო ვ ს , მ ა ც დ უ რ ო ,
შ ე ნ ი ს ს ა ლ ა მ ო

გახსოვს, მაცდურო, შენ ის საღამო,
ის მოკაზმული უცხო ქვეყანა,
ცრემლი და ფიცი სალხენ-საამო

და სიყვარულის ციური ნანა?
გახსოვს-ვისხედით მდინარის პირად,
შორს, შორს ცის კიდეს მიეჭრებოდით,
სიყვარულს ვრაცხდით სინორჩის გმირად,
მხოლოდ ტრფობაში სიამეს ვგრძნობდით?
გახსოვს-გვირგვინსა სანატრს გვიწნავდნენ
დამავალი მზის ცელქი სხივები,
სიყვარულზედა ზვირთნი გვიმღერდნენ
და ბანს აძლევდნენ გულის სიმები?
გახსოვს-ნიავე ცელქი და გრილი
მეცილებოდა მე შენსა ალერსს,
ბუღბუღი სტვენდა გრძნობით აღსილი,
ვარდად იმჩნევდა შენს ტურფა ლაწვებს!
შენც იმღეროდი!.. შენსა გამგონეს
უსულო ქვებსაც კი ატყვევებდი,
მატებდი სულის, გულის ძალ-ლონეს
და გრძნობათ წყაროს მისაღებუნებდი?..
ტრფობის ხარკად მომიძღვენ ვარდი...
“გმადლობ”- ვერ გითხარ: ენა დამება...
ოჰ, რანაირად იმ დროს მიყვარდი,
ჩემო სიცოცხლე, ჩემო ღვთაება?..

ახლა? ოჰ, ახლა?.. ღმერთს გევიციები
ხან და ხან შხამად გარდვიქვე მინდა;
მინდა მოვიმხრო ბელზებულეები,
მაცდური, შმაგი, თვით არაწმინდა;
შევიქნე ცეცხლი და საწამლავე,
მთელი მსოფლიოს დამდღუღებელი,
შუბი, მახვილი შუბლ-გამგმირავი,
ღვთის-რისხვა, ქვეყნის ამტირებელი-
და შენ გაწამო!.. ეგ შენი სული
ყოველ წამს სიკვდილს რომ ნატრულობდეს,
ესხმოდეს კუპრი ადუღებული,
ხსნასა და შველას ვერსით ხედავდეს!..
ჩემთან პირ-შავო, ღმერთთან შემცოდე,
სცან ამ წამების, ტანჯვის ღირსი ხარ!..
მაგრამ რად არ გკლავ-გინდა იცოდე?-
ამ საბრალო გულს ძველებრ უყვარხარ!..

1900 წ.

მ თ ა ს

მთაო, თვალ-უწვდო მწვერვალი
ცისთვის რომ მიგიბჯენია,
ნუ იხვევ ნისლს და ღრუბლებსა,
შავად თენდების დღენია!
ხომ იცი, მთაო, შენ უკან
სძინავს ციურსა ლამპარსა:
იმ ქვეყნის ლამაზს ძუძუს სწოვს,

ანგელოზთ უსმენს ზღაპარსა,
სამოთხის ვარდი გულს იმკობს,
სწმენდს თავის ისრებს ნარ-ნარსა,
რომ მეტ სიამით მოჰხედოს
საამქვეციო მადნარსა,
მადლი და ძალი მოჰფინოს
კვნესად და ცრემლად დამდნარსა
და კეღეპტარი აღუნთოს
ძმობის, ერთობის ტაძარსა...

მამ, მთაო, მწვანევ, ზურმუხტო,
მთაო დარაჯო ქვეცინისა,
ნუსტირი, ნულარ ქვითინებ,
ნულარ გდის ღვარი ცრემლისა;
შეხედე-სხივი გაშუქებს
მიმომფანტველი ბნელისა,
წინა-მორბედი მზის მოსვლისა,
წყვედიადისაგან მხსნელისა,
ყინულ-სიცივის მაქრობი,
მომსპობი ხაშმის მწველისა,
სულის ჩამდგმელი მშრომელთა.
დამლხინებელი ველისა...

1900 წ.

ს ა ა მ ო მ ო გ ო ნ ე ბ ა

დილის ცვარი, ია-ვარდი
შევაზავე მელნად ყველა,
საწერელად ცის ლაჟვარდი,
ქაღალდათ თვით ცისარტყელა,
კალმათ მოვჭერ სხივი მზისა,
კალმის ტარად შუქი მთვარის,
მოვიპოვე მადლი ცისა,
ტკბილნი ჰანგნი მზიბლავ ქნარის,
რომ აღბუნში გულ-ამბგერი
ლექსი ტრფობით ჩამეწერა,
რომ ქებითა მშვენიერის
ნორჩი გული ამბგერა,
არ მოვსტყუვდი -რაც დავსწერე
აღტაცებით წაიკითხა,
მომიბრუნდა პირ-მცინარე,
“გიყვარვარ?”-ის დამეკითხა,
ვერ დავსძარი ენა, ვერა,
ამ კითხვამა გამაოცა,
“გმადლობს-მითხრა-შენი ვერა,”
მომეხვია და მაკოცა!..

1901 წ.

რ ა ს მ ი ქ ვ ი ა მ წ უ ხ ა რ ე ბ ა

რას მიქვია მწუხარება,
მრავალთ გლოვა, კვნესა ავზე,
ოდეს წინსვლის წმიდა სხივი
იმედს ჰსახავს კამკამ ცაზე;

როს გონების ბჭობა, ძალა
გრძნობას და სულის გვისაღბუნებს,
შრომასა და სიფხიზოლუზე
სიცოცხლის ჩანგს გვიხმატკბილებს;

როს ნაკადი განათლების
წყვედიადს აქრობს, შუქს ამყარებს,
გზას გიჩვენებს, ლამპარს ანთებს,
აზრთ შეგნებით გვანეტარებს;

სულის ძალას გვიძლიერებს,
სჩანს ცხოვრების განთიადი,
ყველა იღვწის, უღელსა ჰსწევს;
მამ რად გვინდა კვნესა, დარდი?
მე არა მრწამს კვნესა სულის-
ურგები და მღრღნელი მარად,
ჩონგურს ვუწყობ რწმენით სიმებს,
გავლილინებ მთად და ბარად...

1901 წ.

გ ა ზ ა ფ ხ უ ლ ი ს ა მ ო ძ ა ლ ა

გაზაფხულის ამო ძალა
სოფელს უმღერს “ქებათ-ქებას”.
სევდა იმედს ენაცვალა
და სამგოსნო აღტაცებას;
ანავარდდა სული, გული,
გრძნობა წმიდა, მონარნარე,
თვალსაჩინოდ მოქარგული,
ახავერდდა არე-მარე;
გაიფურჩქნა ია-ვარდი.
მოეკაზმა მდელოს გული,
მერცხალთ იწყეს ხად ნავარდი,
ნანას უმღერს ვარდს ბუღბუღი.
მზის ამოსვლას ელოდება
სასოებით ქვეყნად ყველა
და ზეცაზე ისახება
განახლების ცისარტყელა,

ჰა, ლომ-კაცი, შრომის შვილი
სთესავს,-ელის მოსავალსა,
თავის ბედით კმაყოფილი
ნატრობს შვილთ კარგს მომავალსა.
მწყემსი დილით მთასა და ველს
უნმატკვილებს სალამურსა.
გოგოთ გროვა ბანსა აძლევს,
იმღერიან საამურსა:
ყველა ერთად სამეჯლისოდ
ემზადება; უმგერთ გული,
ყველასა აქვს სამერმისოთ
იმედები დასახული...
ყველა იღვწის სასოებით,
ამყარებენ თანხმობასა,
ჯვრის წინ ლოცვით და ვედრებით
შეხარიან აღდგომასა...
გაზაფხულის ამო ძალა
სოფელს უმღერს “ქებათ-ქებას”,
სევდა იმედს ენაცალა
და სამგოსნო აღტაცებას...

1901 წ.

პ ო ე მ ა

მ წ ი რ ი
(ლ ე რ მ ო ნ ტ ო ვ ი ს ა)

სადაც და-მზურად ხელოვარდახვევით
შერთებულა არაფი, მტკვარი,-
ბველად ყოფილა მუნ აგებული
ღვთის სადიდებლად წმინდა ტაძარი;
და დღესაც მგზავრი მთაზედ შეამჩნევს
მის ბველსა ნაშთსა: უკვე დანგრეულს
სამრეკლოს, კომკებს, თვით ტაძრის გუმბათს,
დღეს დადუმებულს და მიტოვებულს.
იქ აღარ ადის კვამლი სუნნელი,
არვინ არ შესთხოვს ზევას წყალობას,
ველარ მოისმენ შუალამის დროს
ჩვენთვის ერთ ლოცვას და მათს გალობას.
ეხლა იქ მხოლოდ დარაჯი ცხოვრებს
სრულად მიხრწნილი მოხუცებული;
საფლავის ლოდებს ჰგვის, ასუფთავებს,
სიკვდილისგანაც დავიწყებული.

ჰვეის იმ ლოდებსა, რომელთ წარწერა
მოგვითხრობს ქართველთ წარსულს დიდებას
და მას, თუ როგორ შავ-ბედის წერა
ველარ დასძლია მეფემ ქართველთა.-
ერი დაუთმო რუსთა მეფობას...

I I

მთიელთა მხრიდამ თბილისისაკენ
რუსთა სარდალი დაბრუნებული
ემურებოდა და თან მოჰყავდა
ბაშვი, იმ მთებში დატყვევებული.
იყო ექვსის წლის; ვითა ლერწამი
ტანადი, ნაზი, მისუსტებული,
ვითა ქურციკი მთიული, ფრთხილი,
უცხო ყველასთან, შემინებული.
ხანგრძლივ მგზავრობით ღონე მიხდოდა,-
ვერ აეტანა მისა ბუნებას,
ავადმყოფობა იმას წვეოდა,
გრძნობდა სისუსტეს, დაუძღურებას;
მაგრამ სევდასა, უსიტყვო ტანჯვას
აღეზნო მისთვის ძალა სულისა
მამა-პაპურ და შავ-დღეობას
ვერ დაეძლია ენა ბავშვისა:
იმის ნორჩს გულსა ოდნავი ოხვრა
არ დასცდენოდა, -შიგ დაემალა,
იმის ამაყს სულს ტანჯული გული
სხვისთვის გულწრფელად არ გადემალა.
არა რა სწამდა უცხოში იმას,
საჭმელს უარყოფდა იგი ნიშნებით,
ეგრეთ დნებოდა, მაგრამ გულგრილად
სიკვდილს შესცქეროდა მედიდურებით...
შებრალებოდა იგი ვიღაც ბერს-
და მოეხდინა ავადმყოფისთვის,
იმ მონასტრისა ზღუდეთთა შორის
აღმოეჩინა ბინა იმისთვის.
მამობრიულად მისთვის მოეცლო,
ლოცვა ღვთისადმი მას აწველინა,
გამოეგლოჯა სიკვდილისათვის,
სიცოცხლის ფრთებს ქვეშ მიეცა ბინა,
მაგრამ უგრძნობი სათუთ ვნებათა
ყველას ელტვოდა, ერიდებოდა,
თავისთვის მარტოდ, უამხანაგოდ
მინდვრათ და ტყეში ეხეტებოდა.
ოხვრით უმზერდა აღმოსავლეთისა,
უკუნის სევდით დამძიმებული,
რადგან მას იმ დროს თვალ-წინ ეხატა
სამშობლო მხარე მიტოვებული...
მაგრამ ბოლოს დროს თვისსა ტყვეობას
მან შეაჩვია გიჟმაჟი გული,

ისწავლა ენა ქართველებისა,
იწამა ქრისტე და მისი სჯული.
მიმრქმელად ჰყავდა მას წმიდა ბერი...
ჯერ ვერ იცნობდა სრულად ცხოვრებას,-
და დაენერგა ყმაწვილს სურვილი,
როს შესდგომოდა იგიც ბერობას...
მაგრამ ერთ დღეს კი, შემოდგომის მზე
როს ცის კიდისკენ გადაეცანა,
ლამე გამეფდა, იმა წყვილიადმა
შავით შემოსა დედა-ქვეყანა,-
ის მონასტრიდან მყის გაიპარა.
ერთჟა გარშემო იმ ძველს მონასტერს
უდაბური ტყე, გულდაბურული,
ვერ გაზომვდი თვალით მის სივრცეს,
თითქოს არ აქცხო მას დასასრული.
სამ დღეს ეძიეს და ძლივს იპოვეს-
უგრძნობლად ეგდო, არ ედო ფერი,
და ისევ-ისე მწირს გაპარულსა
ბინად აღუჩნდა კვლავ მონასტერი!
იყო გამხდარი, ანაღვლებული,
სისუსტე მეტად მას მორეოდა,
თითქო უზომო ტანჯვა, შიშხილი,
ან სწეულება გულს უწყლულებდა,
იგი იმ დღიდან არც ერთს კითხვაზე
არავის პასუხს აღარ უგებდა,
ნელ-ნელ სჰქნებოდა,-სჩნდა, დასასრული
მისი სიცოცხლის ახლოვდებოდა.
მამინ მივიდა მოხუცი ბერი,
ცრემლით დაუწყო მწირს შეგონება,
რომ აღეარა სიკვდილის ჟამსა
ლვთის წინ გულწრფელად მას აღსარება.
მან მოუსმინა ჩვეულ გულგრილად,
არ შესჰკრა ფრთები თავმოყვარებას,
შემოიკრიბა ძალა, გარკვევით,
აუჩქარებლად მოუთხრო მოძღვარს:

I I I

“გმადლობ, მამაო! ჩემთან მოსულხარ,
რომ მომისმინო მე აღსარება;
მეც მიჯობს, სხვასთან თუ აღვიარე,
მსწრაფლ გადევრება გულს მწყუხარება.
მაგრამ ფუჰია, გარდაიკითხო,
გეტყვი, ცხოვრების ჩემის ფურცლები,
რადგან არავის ბოროტი, ავი,
ჩემგან არ ახსოვს, ღმერთს გეფიცები.
და თუ გასურს, რომა - იცოდე ღელვა
ჩემის სულისა, მისი ცხოვრება -
აბა, მამაო, შენ თვით მითხარი,
ამის მოთხრობა თუ შეიძლება?”

ცოტა ვიცხოვრე და ეს ცხოვრებაც
ბედმაგმა განვლე სულ ტყვეობაში!
ოჰ, რომ შენემდლოს, ამგვარ სიცოცხლეს
ორსა გავცვლიდი, ვფიცავ, მე ერთში,
მხოლოდ ის ერთი რომ ყოფილიყო
ბრძოლით, ქუხილით, ღელვით მდიდარი!..
არვის ვმონებდი, მხოლოდ ერთ სურვილს
მე ვამეფებდი, ის იყო მძლავრი,
ცეცხლის ამღზნები, ცხოველი ვნება;
გული თვის ჰანგზე მან ამიჟღერა,
ვითარცა მდილი დაბუდდა ჩემში,
სული დამიღრღნა, გამიცამტვერა;
ამ სალოცავის ბნელ სენაკიდან
მან განიტაცა ჩემი ოცნება
იმ გრგვინვის, ბრძოლის უცხო ქვეყანას,
სადაც ღრუბლებს მიეზივნება
გროვა სალ-კლდეთა, ბუნდოვან მთათა;
სადაც რომ ხალხი თავისუფლებას,
როგორც არწივი, ისე შეჰხარის,
მით აფერადებს თავის ცხოვრებას.
ცრემლით და ოხვრით მუდამ-ჟამ ვზრდიდი
ლამის წყვდიადში, აი, ამ ვნებას;
აჰ, აღვიარებ ცის და ქვეყნის წინ
და არავის ვსთხოვ მის მოტყუებას!..

I V

“ზევრჯერ მსმენია, მოხუცო რომა,
ჩემი იყავი თურმე შენ მსხნელი.
რისთვის?.. ობოლი, ქარიშხლისაგან
გადმოტყორცნილი ვიყავ ფურცელი.
გრძნობებით ბავშვად, ხვედრით კი ბერად
ბნელის სენაკის მე ვარ აღზრდილი.
საღვთო სიტყვების “დედის” და “მამის”
იმ შავის დღიდან არა ვარ მოქმელი.
ვიცი, მამაო, ესურდა -
ეს ყველა მქონოდა მწირსა დავიწყებული,
მაგრამ არ იქნა: ეს ტკბილი ხმები
იყო ჩემთანვე დაბადებული.
ვგრძნობდი, სხვებს ჰქონდათ სახლი, სამშობლო
ჰყავდათ მოყვასნი და მეგობრები, -
მე კი არამცთუ მათ ვერ ვხედავდი,
მათი არ მიჩნდნენ არც საფლავები!
მამინ უსიტყვოდ ბედდაჩაგრულმა
ფიცი ამ გულში მე აღვიარე,
რომ, როგორც იყოს, თუნდა ერთ წამით
მოვინახულო სამშობლო მხარე, -
რომ დავაკონო გულზედ ეს გული,
თუმცა ცოცხალი, მაგრამ ტანჯული,
იქაურს ვისმე, თუნდა უცნობსა,

იმით დავიტკბო გრძნობა და სული!
მაგრამ, ვაიმე! ესე ოცნება
ჩაინთქა თვისის მშვენიერებით,
და უნდა მოგვედეს სხვაგან ობოლი,
როგორც ვიცხოვრე _ ტანჯვით... ვაებით...

V

“მე არ მაშინებს ბნელი სამარე:
ამბობენ, იქა ბოროტს და ავსო
ცივს საიდუმლო მყუდროებაში
სამუდამამოდ ტანჯვას სძინავსო.
მაგრამ გულს ის ჰკლავს, რომა ჭაბუკი
უნდა განვმორდე სიცოცხლეს მარად.
ნეტავ თუ შენი გული ოცნებას
უსაზრდოვნია ამ გულის გვარად?
თუ არ გიგრძენია, ან დაგავიწყდა
თვით მძულვარება და სიყვარული,
მზის და სამყაროს ხილვით დამტკბარის
გულის ფართხალი და სიხარული, -
ოდეს ბუნებას გადმოსცქეროდი,
გრძნობებს გიტკობდა შენ მშვენიერის
ჰაერის სუნნი; სადაც ხანდახან
კოშკის კუნჭულში იჯდა ძლიერის
ჭექით შემკრთალი საწყალი მტრედი,
ბუნების რისხვას ემალებოდა,
და უწყინარი ფრინველი ტკბილად,
გრძნობით ლოცვებსა დაჰლულუნებდა?..
რა გენაღვლევა, თუ რომ ლამაზი
გულს არ გიხიბლავს აწ კაცთ სამყარო:
დღეს მოხუცი ხარ, ხარ დღეს უძლური _
შემწყდარა შენი სურვილთა წყარო.
რა გენაღვლევა, ქვეყნად შენ ძაღვიძს
მრავალ რისამე აწ დავიწყება!
შენ გიცხოვრია - მეც კი შემეძლო
სხვაგვარ სიცოცხლე, სხვაგვარ ცხოვრება!..

V I

“გინდა გაიგო, თუ რა ვიხილე
თავისუფალმა? - ველი, ბორცვები
და დამწრდილველნი იმათის გულის
მათი გვირგვინი - ბუჩქი, ხეები;
გარდახლართულნი იმათი შტონი,
სიცოცხლით სავსე, ამწვანებულნი,
მობაასენი, წყნარ, მშვიდ ნიაგთან,
ვითარ სულდგმულნი, ფერხულ დაბმულნი;
ვნახე კლდეები, მქეფარ ნაკადით
შუა გარღვეულნი, დაცილებულნი;
ვცანი იმათი ფიქრი, სურვილი
(მქონდა ეს ზეცით მონიჭებული!)...

დიდი ხანია მათ სურთ ერთობა -
 ერთი მეორეს ხელსა უწვდიან,
 მაგრამ მიჰქროლვენ დღენი და წელნი,
 და ვერას დროს ვერ შეერთდებიან!..
 შევშტერებოდი მათათა მაღალთა,
 ვითარ ოცნებას და მოჩვენებას,
 ოდეს იგინი განთიადის ჟამს,
 ვითა ტაძრის წინ, გუნდრუკის კმევას
 არ ამდლიდენ ცისა კამარას:
 ღრუბელი ღრუბელს ზედ გადაჰმოდდა,
 განშორებოდა თვის ღამის სადგურს,
 ამომავალ მზეს ეგებებოდა -
 ჰგავდა ქარავანს ფრინველთ დასისას,
 შორის ქვეყნიდან წარმომგზავრებულს!
 შორს გავცქეროდი მე კავკასიონს,
 გაჭაღარავებულს, ნისლოში გახვეულს,
 გულშეურყვევლს, თეთრ პორფირ მოსხმულს,
 აღმასის მსგავსებრ აელვარებულს,
 ამისა ხილვით, არ ვიცი რისთვის,
 ტვირთი მოეხსნა ჩემს დატანჯულს გულს.
 “შენც იქ ცხოვრობდი ოდესმე”, ამას
 ჩამჩურჩულებდა რაღაც ფარული,
 და ჩემს ხსოვნაში მაშინ განცხოვლდა
 მოსანატრელი ჩემი წარსული.

V I I

“და მომაგონდა მამისა სახლი,
 ჩვენი ღამაში მწვანე ხეობა,
 იქ გარემემო ჩრდილის კალთებში
 მიმოფანტული მოსახლეობა;
 სახლში მიმავალთ ჯოგთ ხმაურობა,
 ქოფაკთა ყეფა, მწყემსთა სიმღერა,
 მათი კიჟინა, მათი სიცილი,
 მათს სალამურზედ ამ გულის ძგერა!..
 წარმოიდგინე მოხუცთა გროვა,
 ჩვენ სახლთან დინჯად დამწკრივებული,
 და შვევრემანი იმათი სახე,
 ღამის მნათობით განსხივებული,
 მათ მოჭედილი გრძელი ხანჯლები
 თითქო მუნ მთვარემ აუძლეღვარა...
 და ამაებმა როგორც სიზმარმა
 ბუნდათ მუნ თვალ-წინ მე ჩამიარა.
 თვით მამჩემი? ამაყად მცქერი,
 აზვარ-ასხმული, როგორც ცოცხალი
 გამომეცხადა! და მომაგონდა
 მის თოფის ელვა, ჯავშნის ქორიალი...
 გამალა ფრთები ჩემმა ოცნებამ!
 წარმოვიდგინე ყმაწვილი დები,

მათი ღვთიური თვალების ელვა,
ჰარმონიული “ნანინას” ხმები,
ჩემს აკვანზოდ ნაღიღინები...
და გავიხსენე, რომ იქ მდინარე,
თუმცა პატარა, მაგრამ გიჟმაჯი
მიჩქრიალებდა, როდესაც არე
მზის ისრებით გაიმსჭვალაოდა
და წყლის სილას მისი ნათელი
ამღელვარებდა. - გავიქცეოდი
იქ სათამაშოდ, როგორც პეპელი.
იქ მოჭიკჭიკე მარდათ მერცხლები
ტალღის ზემოდან დანავარდობდენ,
რომ შეატყობდენ წვიმა მოვაო, -
ფრთებით წყლის ტალღებს შეეხებოდნენ.
წარმოვიდგენდი ჩემს მკუდრო სახლას,
საღამოს ცეცხლთან ჩამომწკრივებულს
მოხუცთა გროვას... ხანგრძლივ ბასით
ჩვენს ცხოვრებას აქებდენ წარსულს,
იმა ცხოვრებას, როდესაც ხალხი
იყო უფრო რე დიდსულოვანი,
თვით ეს ქვეყანაც - უფრო ლამაზი,
უფრო მდიდარი, ყვავილოვანი!..

V I I I

გინდა გაიგო, რას ვაკეთებდი
თავისუფალი? სიცოცხლეს ვგრძნობდი; -
ჩემს სიცოცხლეს, უფერულ გავლილს,
რომ იმ სამი დღის ძალი და სული
არ მოვლენოდა, - ის იქნებოდა
შენს სიბერეზე უფრო უძლური
და დაღვრემილი... მხოლოდ ამ ხანმა
მამცნო სიცოცხლე აყვავებული!
კარგა ხანია სურვილი მქონდა -
კვლავ მე მენახა ქედი, მინდვრები;
მეცნა, თუ კიდევ ლამაზი არის
კაცთ საბრძანებლის გაშლილი ფრთები.
მსურდა ამეხსნა, რად გაჩენილა
კაცი მგრძნობიარე, მაღალი სული: -
რომ ესარგებლნ თავისუფლებით,
თუ ყოფილიყო დატყვევებული? -
და იმ საშინელ შუალამის ჟამს,
როს ჭექა-გრგვინვის შიშითა კრთოდით,
პირქვე მობილნი ტაძრის წინ ლოცვით,
ცრემლით ქვეყნის ხსნას ევედრებოდით -
მე გავიქეცი! ოხ, როგორც რომ ძმის,
გახარებულსა იმ ნიაგ-ქარის
მსურდა მოხვევა მე აღტაცებით!..
შავსა ღრუბელსა ვადევნებდი თვალს
ჭექა-ქუხილით ვსტკებოდი სმენით,

ხელით ვიჭერდი ანაზდსა ელვას.
აბა მითხარით, თქვენ რას მომცემდით
ამ ბნელს კედლებში სამაგიეროს
იმ მოკლე, მაგრამ ცხოველ კავშირის,
რომელიც იყო ჭექა-ქუხილსა
და ქარიშხლოვანს ჩემს გულსა შორის?..

I X

“დიდ ხანს გავრბოდი, საით ან ვისთან -
მეც არ ვიცოდი! ჩემსა მგზავრობას
ძნელსა და საშიშს ერთი ვარსკვლავიც
არ უგზავნიდა თვის ელვარებას.
მაგრამ მე მაინც ვიყავ დამტკბარი
და სიხარული არ მცილდებოდა,
რადგან ეს ჩემი გული დამწვარი
მშობლურ ნიავეთ განგრილდებოდა...
დიდ ხანს ვირბინე და შემდეგ, როცა
ძალნი დასუსტდენ და დავიღალე -
იქვე გავგორდი ლბილსა მდელოზედ,
მისსა მწვანეში თავი დავმაღე.
ყური დავუგდე: არვინ მომდევდა.
შეჩერდა გრგვინვა. მკრთალი ნათელი
ცის და ქვეყნის შუა თვალუწვდენლად
ზოლღებრ გაეკრა თითქო სარტყელი.
ძლივს, ძლივს ვხედავდი, ვითარცა ნაქსოვს
იმის ზემოდან მთებისა გრეხილს.
ვიწვე უძრავად ხმაგაკმენდილი.
ვხედავდი ქვეში გველსა დაწყველილს:
დასრიალებდა, თვის ტყავს უმქისოს
მკრთალსა ნათელზე აელვარებდა;
და ტურაც ბავშვებრ იმ ხეობაში
ტიროდა, ცივად გამოჰკიოდა:
მაგრამ ეს გული, ვვიცავ, მამაო,
მუნ არ ყოფილა შიშის მნახველი;
როგორც ნადირი, კაცს ვემალოდი,
მეც დავხოხავდი, როგორც ის გველი.

X

“იქ, შორს, ჩემს ქვემოთ გრგვინვით ნაკადი
განრისხებული გაღრიალებდა
და იგი გრგვინვა მრავალ კაცთ ყვირილს
და მრისხანებას ემსგავსებოდა.
თუმცა უსიტყვო იყო ის გრგვინვა -
ჩემთვის კი ცხადი და გაგებული:
ქედ-უდრევ ქვეზედ უწყვეტი დრტვინვა -
იმათთან ბრძოლა გამშაგებული.

ხან ხმას გაკმენდდა, ხან ისევ ისე
აყვირდებოდა იმ ბნელ ღამეში...
ძლივს ნისლიან ცას გალობა უძღვნა
ფრინველთა გუნდმა; მისსა სივრცეში
გულგასახარად საღვთო შვენიებით
მზემან მოჰფინა ოქროს ნათელი;
მწვანე ფოთლებმა ნიავთან შეჰქმნეს
სასაიდუმლო ბაასი ნელი.
ვარდ-ყვავილებმან ზეცას შეჰხარეს,
გარდაიფუჩუნენ, მოჰფინეს სუნი...
მამინ წამოვდექ, მიმოვიხედე,
და, არ დავმაღავ, შემიკრთა გული:
საშიშ უფსკრულის ნაპირზედ ვიწექ,
სადაც მორევი განრისხებული,
თავზარდამცემი დატრიალებდა.
იქ კიბედ იყო გარდამშვებული
კლდე დაჩეხილი, ვფიქრობ, იმ კიბით
მხოლოდ ჩაბორდდა ბოროტი სული,
როს ისწრაფოდა მიწის ჯურღმულში
ღვთით შერისხული, გადმოგდებული.

X I

“ჩემს გარემოში სამოთხის მსგავსად
იყო ქვეყანა აყვავებული;
მცენარეების ტურფა სამოსი -
ციურის ცრემლით დაშვენიებული.
ვაზის ხუჭუჭნი მრავალნაირად
ხეებში ნაზად დახვეულიყვნენ
და სიმწვანეში მათი მტკვნები
ლალის ფეროვნად გამოჰყურებდენ,
ვითა ძვირფასი საყურეები. -
იმათთან ხშირად ნელა, ფარულად
ფრთოსანთა გუნდი მიფრინდებოდა,
ხან შეკრთებოდა - ჭრომახის ფრთებით
ჰაერს არღვედა, გაფრინდებოდა...
ისევ გავწექი დედამიწაზედ
და ისევ ისე გავნაზე სული...
იქ საოცარის, გრძნეულის ხმებით
ვიყავ დამტკბარი, გატაცებული;
ბუჩქ-ბალახებში ჩურჩული იყო
ათასნაირი უცხო კილოზე,
თითქო ჰქონდესთო იქაც ბაასი
ცისა და ქვეყნის საიდუმლოზე...
რაც-კი ბუნების ლამაზ სივრცეში
ხმა და ან კილო მოიპოვება,
ყველას ვისმენდი; მაგრამ როდესაც
ეს მშვენიერი ქებათაქება
ისმოდა ირგვლივ და მისი ძალით

მქონდა დამტკბარი ზრახვები, გული,
არსით ისმოდა მხოლოდ კაცის ხმა,
არსად ჩნდა მისი ამაყი სული...
ეჰ! რა გრძობებიც მაშინ მატკობდენ -
მათი აღარ სჩანს არცაღა კვალი,
მაგრამ მე მაინც მათ მოვიგონებ,
რომ წარმოდგენით ვიყო ცოცხალი!...
იმ საოცნებო მშვენიერს დილას
იყო ცის სივრცე ესოდენ წმინდა,
რომ ანგელოზის მის ქვეშ გაფრენას
გამჭრელი თვალი დაინახვიდა.
მივშტერებოდი მის ლურჯს კამარას,
ვერ მოვაცილე თვალი და გული,
სანამ შუადღის პაპანებამან
არ მომაწყურა, და შორს წასული
მან არ შეიპყრო ჩემი ოცნება,
არ შესჭრა ფრთები აყვავებული.

X I I

“მაშინ კი ავდექ და სიმაღლიდან
ნაკადისაკენ დავეშვი ნელა.
ვხოხავდი კრძალვით; ხშირად ჩირგვებსა
ხელს ვკიდებდი - დამჭირდა შველა.
ქვა მეცლებოდა ხანდისხან ფეხ-ქვეშ,
თავქვე ტრიალით დაემუხებოდა
მტვრისა გორგალთა აღშენებდა.
და ამ საშინელ უფსკრულის ზემოთ
ხელით ვკვიდე, მაგრამ სჯან სული
ყმაწვილი კაცის, სიცოცხლით სავსე,
თვითმნები, მკვირცხლი მისი ბუნება
ძალუმი არის; მაშინ სიკვდილიც
არად მიმაჩნდა; დაძაბუნება
სულს არა სწამდა!.. და ნაკადამდის
როს ჩავაწიე - გული, გონება
მთის წყალთ სიცხოვლემ გამიხალისა,
მიმასალამა იმ კვლუცთ არეს;
სრულ სიტკბოებით, სრულ ნეტარებით.
მეის დავეწაფე ხარბად მდინარეს...
უეცრად მესმა წყნარი ღიღინი,
ნელ ფეხის ხმა... გავემინდე სული...
მალვით შევებერი იქვე ჩირგვებში...
მოულოდნელად აბგერდა გული...
გარდავიქეცი სრულიად სმენად.
შიშით და კრძალვით დავიწყე ცქერა...
ვეგრძობდი - თანდათან ახლოვდებოდა
ქართველი ქალის ნორჩი სიმღერა!
სიმღერა ტკბილი, სიცოცხლით სავსე,
სრულ უძალადო, თავისუფალი,
მასალმუნები გულის, გონების,

ვით უკვდავების ნეტარი ძალი...
ვსცან, რომ იმ ტკბილ ხმას თვისი სალამი
მხოლოდ მიეძღვნა მეგობრობისთვის,
ეკმივა მხოლოდ წმინდა გუნდრუკი
საურთიერთო სიყვარულისთვის...
უბრალო იყო!.. მაგრამ ეს გული
მეტად მოხიბლა და ააძგერა.
რა დაღამდება, უხილავისგან
მუდამ დღე მესმის მე ეს სიმღერა...

X I I I

“ქართველსა ქალსა დაედგა მხარზე
კოკა - წყლისაკენ ემურებოდა,
იწრო გვირაბის ლოდსა და ქვებზე
ხანდისხან ფეხი წაუსხლტებოდა -
და ამგვარ თავის უმარჯვობაზე
ნაზად და მორცხვად ჩაიცინებდა...
ღარიბი იყო მისი სამოსი...
მიცქრიალობდა ვითა პეპელა,
გვერდზე მოეგდო ლაზათიანად
თავისი ჩადრის კალთები ყველა.
ზაფხულის მზესა ოქროს ნათელი
გარდევლო იმის სახე-მკერდისთვის
და ცხოველ გრძობას თავისი ძალი
ეკმივა ბაგეთ და მის ლაწვთათვის,
თვალეზი ჰქონდა ესოდენ შავნი,
საიდუმლონი, დამშვენებულნი
სიყვარულით, რომ ცელქი ფიქრები
მექმნენ სრულიად დატყვევებულნი!..
მხოლოდ-და მახსოვს კოკის რაკრაკი,
როს ჭავლი ნელა შიგ ესხმებოდა,
შემდეგ შრიალი... მეტი არა-რა.
და როს გონს მოველ, - ადარ ებრძოდა
სისხლი მხუთავი ჩემს მოხიბლულ გულს -
ყმაწვილი ქალი შორს წასულიყო...
ნელა, მოხდენით ის მიგოგავდა
და თავის ტვირთს ქვეშ ლამაზი იყო,
ვით ალვა მეფე თვისთა მდელოთა.
იქ, მახლობელ კლდეს ერთადა ორნი
ჩერო ადგილას მოხდენით ქოხნი
მიჰკედლებოდნენ, ვით მეგობარნი.
ერთის მათგანის სწორ ბანის ზემოთ
ცისფერად კვამლი მიიკლაკნოდა...
ასე მგონია ქართველმა ქალმა
ჩემის თვალის წინ, ახლა, ეს არი,
წყნარად გააღო, ისევ მიხურა
სწორედ იმ ქოხის პატარა კარი.
ვიცი - ვერა ჰგრძნობ ამ სულის სახმილს,
ვერ ჰგრძნობ, რა გვარად მე ვიტანჯები,

რომ შეგძლებოდა ამის გაგება -
მეწყინებოდა, ღმერთს გეფიცები.
დეე, იმ წამთა ძელღვარებისა
მატკობდეს მარტო მე მოგონება,
და განქრეს მაშინ, ოდესაც ჩემი
გული მოკვდება და დამიწდება!..

X I V

“ძალმოწყვეტილი უძილობისგან
მივწექ ჩეროს ქვეშ მოსასვენებლად.
შეუძმნეველად დამისა ძილმა
თვალნი მომტაცა დასაშვადებლად.
და ვნახე ისევ იმ ტკბილ სიზმარში
ქართველი ქალის ყმაწვილი სახე,
დამტკბარმა სევდამ, გაურკვეველმა
ხელახლად ჩემს გულს დაუგო მახე.
ველარ ვსუნთქავდი... გამოძევიდა,
ვნახე, რომ ცაზე სცურავდა მთვარე,
მის ნაზ სხივებში განისვენებდა
მიძინებული არე და მარე.
მხოლოდ ღრუბელი თეთრი, პატარა
ბრწყალბეგაშლილი მნათობს მისდევდა,
როგორც რომ მსხვერპლსა... ყველგან დუმილი,
ყველგან სიბნელე ქვეყნად სუფევდა.
შორად მოსჩანდნენ მთანი მაღალნი,
დინჯად დამსხდარნი, გაქალრებულნი;
გიჟმაჟ ნაკადის ისმოდა ბრძოლა
თვის ნაპირებთან გამმაგებული...
ხან ჩაქრებოდა, ხან ციმციმებდა
ნაცნობსა ქონში ალი ცეცხლისა
იმავ სიცელქით, როგორც ღამაზი
კრთის, ცელქობს სხივი ცის ვარსკვლავისა.
მსურდა იქ შესვლა - ვერა ვბედავდი...
რადგან შესტრფოდა მას ჩემი სული, -
რომ კვლავ მენახა სამშობლო მხარე.
დავსძლიე მისთვის შიმშილ-წყურვილი,
მყის დავადექი პირდაპირსა გზას
ხმაგაკმენდილი, გაფრთხილებული.
მაგრამ კი მალე ტყის სიბნელეში
ჩემს მთებს ვერ ვსჭვრეტდი და დავიბენი,
ბევრი ვიარე, ვიხეტიალე -
გზა ველარ ვნახე, ვერ გავიგენი.

X V

“ხანდისხან, ფუჟად, გაბრაზებული
ვამტვრევდი ეკლნარს სუროთ დაბურულს,
რადგან ყოველ წამს უფრო მეტს საშიშს

თვალწინ ვხედავდი ტყეს, ბნელით მოცულს.
 ყოველ ბუჩქნარის შტო, ფოთლებიდან
 იყურებოდა შავი და ბნელი
 ღამის თვალი, თავზარ-დამცემი,
 უანგარიშო, აღურიცხველი.
 და დამიბნელდა თვალთა სინათლე,
 თავბრუ დამესხა, გარეტებული
 აღვედ ხეებზე, მაგრამ იმავე ტყით
 იყო მოცული ცის დასასრული;
 მამინ დავემხვე პირქვე მიწაზე,
 გულამომჯდარი მოყვევ ღრიალსა,
 მიწას ნოტიოს კბილებით ვღრღნიდი
 და ზედ ვაფრქვევდი ცხარე ცრემლებსა...
 მაგრამ, მერწმუნე, კაცისგან შველა
 მე არა მსურდა... სამარადისოდ
 მე ვიყავ მათთვის, ვით მხეცი, უცხო.
 და თუმც რომ ერთს წამს ჩემ სამარცხვინოდ
 ოდნავ შველის ხმა წამომცდენოდა, -
 მოხუცო ჩემო, ვფიცავ თვით ზენას,
 ამოვიგლეჯდი ღალატისათვის
 ჩემის ხელითვე ჩემს სუსტსა ენას.

X V I

“ზომ გახსოვს, რომა სიყმაწვილეში
 ცრემლი არ სჩქედდა ჩემსა თვალებსა;
 იქ-კი ვსტიროდი და არც მრცხვენოდა -
 ვინ შეხედავდა ჩემსა ცრემლებსა?
 მხოლოდ ბნელი ტყის მიდამო, არე
 და ცის სივრცეზე მცურავი მთვარე...
 ჩემს წინ პატარა მწვანე მინდორი,
 მთვარისა შუქით დაღბინებული,
 ხავსით და სილით შემოსილიყო,
 ბნელის ტყით იყო შემოზღუდული.
 მასზე უეცრად გამოჩნდა ღანდი...
 თითქო დაელა - პატარა ორი
 აღინთო ცეცხლი... შეუპოვარი
 შუაგულ ტყიდან რაღაც ნადირი
 გადმოხტა მარდად, გაწვა სილაზე,
 თან თამაშობდა, კოტრიალებდა.
 უდაბურ ტყეთა მუდმივი მდგმური
 ვიხილე ვეფხი. გამოღმუოდა
 ქვიფიანად და ნედლს ძვალს ხრავდა,
 ხან კუდის ქნევით სისხლიან თვალებს
 მთვარეს აღერსით უბრიალებდა,
 თვისსა ჭრელ ქურქსა უშვერდა სხივებს,
 მათის ვერცხლის წყლით ასავადებდა...
 ხელში ავიღე ტუკი მაგარი -
 ველოდებოდი მასთან ბრძოლასა,

გულში აღმძვრა სურვილი მძლავრი,
რომ შევმთხვევოდი სისხლისა ღვრასა!
სხვა გზით მივჰყავდი მე ბედისწერას...
ახლა კი მჯერა, რომ ჩემს მხარეში
არ ვიქნებოდი უკანასკნელი
ლომეულოვანთა მოძმეთა წრეში!..

X V I I

“ველოდებოდი... რა შეამჩნია
ლამის წყვილადმი იქ ყოფნა მტრისა,
იწყო ღმუილი გულშესაზარად,
და ფხვნა დაუწყო ტორით სილასა.
ჯერ ყალყზე შედგა და მერმე ისევ
სილაზე გაწვა, ისევ ღრინავდა...
უცბად გადმოხტა ზარ-მრისხანებით,
ტანჯვით სიკვდილსა მე მექადოდა.
მაგრამ ვაცნობე მოსისხლეს თავი:
დავკარი ტუკი მძლავრად, სიმალით
და შუბლი მისი მრისხანე, ავი,
ფართო, იმ ტუკით, როგორც რომ ბასრით,
შუა გაიჩეხა, გაიპო ორად...
გული შეზარა კაცურის ოხვრით
და გარდაიქვა... მაგრამ ხელახლა,
თუმცა-კი ანთხევდა სისხლს მისი თავი -
ბრძოლა შეგვექნა გამწარებული,
ბრძოლა სასტიკი, დაუხოგავი.

X V I I I

“გამოექანა, მეძებრა გულზე,
მაგრამ მძვინვარს მტერს ძალუმად მალე
ტუკი სისწრაფით ყელში ჩავკარი
და ორჯერ შიგნით გადვუტრიალე.
მაშინ სიმწარით დაიღრიალა,
უკანასკნელად იხმრა ძალნი,
გამოექანა... და ერთმანეთსა
გარდავეხვიეთ ვით მეგობარნი,
როგორც რომ გველნი გადაკლავნილნი
დავასკდით მიწას ერთბაშად მწარედ,
ლამის წყვილადმი დაუხოგავად
ერთიმეორეს ვებრძოდით ცხარედ...
იმ წამს მე ვიყავ რაღაც საშიში,
ვევანდი მეც ვეფხვსა მძვინვარს, გარეულს,
მეც გავღმუოდი როგორც ნადირი,
სისხლი ჰსწყუროდა მაშინ ჩემსა გულს,
თითქო რომ ვეფხთა და მგელთ გროვამი
მე ვშობილიყავ; მათ აძწვანებულს
ბუნდოვან ტყეში მე აღვეზარდე
ნადირის წესზე ნადირს გარეულს!

ასე მეგონა, რომ კაცთა ენა
მქონდა სრულიად დავიწყებული -
და საშინელის ხმით დავიკვივლე, -
თითუო ეს ენა, ეს ჩემი გული
იყო სიყრმიდან მას დაჩვეული -
არ მოეშალა მხეცებრ ღრიალი
და მტერთან ბრძოლა გამმაგებული!..
და ჰა, დასუსტდა ჩემი მოსისხლე,
ძლივსლა ქშინავდა, შექმნა ფართხალი,
უკანასკნელად ერთი მომწურა,
მრისხანე ცეცხლით ალიგზნო თვალი,
რომლის კაკალიც აღარ იძროდა,
და შემდეგ იმას ეწვია ძილი
სამარადისო. მაგრამ ნეტავ მას:
სიკვდილსა შეხვდა, დალია სული,
როგორც რიგია მტერთან ბრძოლაში,
სული სიმხნითა გატაცებული.

X I X

“ჰა, ხედავ გულზე ვეფხის საშინელ
კლანჭების კვალსა; ჯერ კიდევ წყლული
არ მომრჩენია; მაგრამ განკურუნენ
ნოტიო მიწა და გაყინული
ხარბი სიკვდილი!.. მუნ მწუხარებას
ვაგდებდი არად, არც რად ჭრილობას.
ვიხმარე ძალი უკანასკნელი,
კვლავ შევუდექი ჩემსა მგზავრობას.
გზად მქონდა იგივე ტყე ვრცელი, ბნელი.
მაგრამ ვებრძოდი ამაოდ წერას:
დაცინების მეტს ვხედავდი ვერას.

X X

“გამოველ ტყიდან, გამოიღვიძა
არემ, შეეტრფო მნათობს ბრწყინვალეს,
ჩემთ თანამგზავრთა - ცისა ვარსკვლავთა -
იმის სხივებში თავი მიმაღეს.
ორთქლით მოცულმა გარშემო ტყემან
შექმნა ბასი მშვიდი და ნელი,
ძილი დასძლია შორე სოფელმან,
ალაპარაკდა ქვეყნად ყოველი.
იმ ხეობაში ნიავეთან ერთად
იგრძნო რაღაცა ყურმა ზუზუნნი...
სმენად გარდვიქცე... მაგრამ ხმა იგი
იქმნა ნიავეთან გარდაკარგული.
გადავამტერდი იმ არე-მარეს -
შიშმა და ზარმა შეიპყრო გული.
გულს ეცნაურა!.. ვერ მოვიფიქრე
დიდხანს არ მრწამდა, დაბნელებული
თუ კვლავ მიცქერდა იგი საკანი,

სადაც რომ გყავდით დატყვევებული...
 გულს არ სჯეროდა, რომა სურვილი
 სამშობლოს ნახვის ტყვილად ვატარე
 ფარულად გულში; ტყვილად ვეწამე,
 ტყვილად ტანჯვები გამოვიარე.
 მერე და რისთვის გავუძელ ტანჯვებს? -
 მისთვის, რომ საღვთო სოფელ-ქვეყანა
 მომჩვენებოდა ნორჩს ერთი წამით;
 რომ საიდუმლო მუხნარის ნანა
 სამს დღეს მესმინა, რომ ჩამეტანა
 საფლავში სევდა ჩემი მამულის
 საყვარელისა; ერთად მასთან
 მესაყვედურნა იმედისათვის,
 რადგან თვალთმაქცად მეჩვენებოდა,
 არ დამეძალა, რომ შებრალებს,
 ჩემი თქვენ მიერ - მერცხვინებოდა!..
 მაგრამ კი ეჭვით გატაცებულსა
 სამიშ სიზმარში ვიყავ, მეგონა,
 როცა უეცრად მიწმენარებულსა
 არეს აცნობა და მოაგონა
 თავი დილისა ზარის რეკამა. -
 მაშინ კი ნათლად ყოველი ვსცანი,
 გამოვიცანი იმა ზარის ხმა,
 რომელსაც ბევრჯერ უცხო გროვანი
 სიცოცხლით სავსე ოცნებებისა
 მიმოუფანტავს ჩემთ თვალთა წინა
 სიყმაწვილეში!.. რომელმაც ბევრჯერ
 დაუზოგავად გარდამიფრინა
 ტკბილ მოგონება ჩემთა მოყვასთა,
 მეგობრებისა, ძმების, მშობლების;
 თავისუფალთა მომწვანო ქედთა,
 ცქციტის, ღონიერის, ლამაზ ცხენების;
 თვალუწვდენელთა სალკლადეთა შორის
 გულგასახარის მამაცურ ბრძოლის,
 სადაც ყოველთვის მძლეველ-მომრევი
 მე ვიყავ ჩემის ყოველის სწორის!..
 ყური დავუგდე უსიტყვოდ რეკას,
 ცრემლები თვალებს არ მივაკარე.
 ასე მეგონა ჰზადებდა იმ ხმას
 ეს ჩემი გული ჩაგრულ-მწუხარე,
 მეგონა, გულში მირტყამდენ რკინას.
 მაშინ დავრწმუნდი, მტკიცედ მჯეროდა,
 რომა სალამი ჩემი სამშობლოს
 კვლავ არასოდეს მიუვიდოდა.

X X I

“რაც დამემართა, ღირსი ვარ მისი!..
 აი, თუნდ ცხენი, ეგეთი არის,

რომ უვარგ მხედარს, რა გადმოაგდებს
უცხოთა ვეღზე, - სამშობლო მხარის
გზასა მოიძევს შორე ქვეყნიდან
უფრორე მოკლეს, უფრო პირდაპირს...
მე რა ვარ მასთან? - ფუჭად ეს გული
სურვილებით ფეთქს და ტყვილადაც სტირს:
იგი სიციხეა ფუჭი, უძღური,
ჭკუის სიმტკნარე, ფიქრის ნავარდი...
ამა საკანმა ბეჭედი დამკრა:
დავკარგე ძალი, დავბნდი, დავვარდი...
იყო ყვავილი საამო, მუქი,
ნოტიო ქვებში პირმშოდ აღზრდილი
და მოლოდინე ცხოველის მზისა
კუკურად მყოფი, არ გარდაშლილი.
გავიდა ხანი... ამასობაში
ყვავილი იგი მუნ მოიპოვეს,
კაცმა კეთილმა უცხო წალკოტში
გადარგო იგი ვარდთ სიახლოვეს.
ყოველის მხრიდან მუნ სიტკბოებას,
სიცოცხლის ძალას ჰგრძნობდა სოფელი...
მაგრამ, ვაიმე!.. ქვეყნიერებას
როგორც-კი მხემან ოქროს ნათელი
გარდმოაფინა და გაახარა, -
ტყვეთა აღზრდილი ყვავილი ნორჩი
მზის სხივმან დასწვა და დამქნარა...

X X I I

“აი, ამ გვარად სწორედ მაშინ მზე
მე მიდაგავდა სულსა და გულსა,
მუნ ვაფარებდი დაქანცულსა თავს
ამოდ მდელოს ამწვანებულსა:
ბალახი მხმარი ნარის გვირგვინად
მაშინ იქ შუბლზე მეწმახნებოდა,
პირისახეზე ცეცხლის მფრქვევლად
მიწისა გული მეფარებოდა.
ცის სიმაღლეში მზისა ისრები
ათასნაირად ცეცხლებრ ელაგდნენ,
თვალუწვდენელი სალი კლდეები
სიციხიდან ორთქლში თავს იმაღავდნენ.
ღვთის საბრძანებელს - კეკლუც ბუნებას
ეძინა ყრუ რამ მდუმარებითა,
და ეს დუმილი არ ირღვეოდა
არა რა გვარის ხმაურობითა.
არცა ჭრიჭინა, არცაღა მკალი
იქ არ ანძრევდა თავის ენასა
და არც მთის წყარო ჩვილებრივ ენით
მუნ არ მიტკობდა გულს და სმენასა;
მხოლოდ უნასი, თავით კუდამდე

მღელვარ ზოლებით აჭრელებული,
ფრთხილად სილაზე მოსრიალებდა;
იმისი ზურგი, როგორც ხმლის პირი,
ოქროს სევადით დაშვენებული,
მზისა სხივებში მოანათებდა.
შემდეგ თამაშით, ნაზად, სამგვარად
რგოლისა მსგავსად დაიხვეოდა,
გაიშლებოდა და დედამიწას,
როგორც დაშვარი, დასკდებოდა,
გადახტებოდა მსწრაფლ, - მოშორებით
სადღაც ჩირგვებში იმალებოდა.

X X I I I

“ცა მშვენიერი ღვთიურ სიმშვიდით
გადმოჰყურებდა დედამიწას.
იქ, შორს, მოშავო ერთად ორი მთა
დილისა ნისლში მალავდნენ თავსა.
ეს მონასტერი ერთ იმათთაგანს
მედიდურათა გადმოჰყურებდა;
ქვემოთ არავგი - მდინარე მტკვრითურთ
ვერცხლის სიმებრივ შემოხვევოდა
მთის ძირებს უცხოად აწვანებულთა
და მობასე მწვანე ჩირგვებსა;
მირბოდენ ძმურად დაქანებულნი
და მოგვითხრობდნენ რაღაც აშბებსა.
მაგრამ იმათგან ვიყავ ძლიერ შორს!
მსურდა ადგომა - და ჩემს წინაშე
მთელი ქვეყანა მყის დატრიალდა;
მსურდა სიტყვის თქმა, მაგრამ ენა
განძრევას, სიტყვას ვერ ახერხებდა!..
ვგრძნობდი - ვკვდებოდი! და წინასწარი
სიკვდილის ბოდვა მაუძღურებდა.
მეგონა, ვეგდე ღრმა მდინარის ძირს,
ცივი სიბნელე გარს მეხვეოდა.
ყინულებრ ქველი, მაცხოვლებელი
ჩუბჩუხით გულზე მომესხმებოდა.
სამინელს წყურვილს, დაუსაბამოს
მიკლავდა იგი, მასულდგმულებდა.
მხოლოდ ვშიშობდი იმას, რომ ძილი
არ მსტუმრებოდა, არ მომრეოდა -
რადგან იქ მყოფი ციურ სიყვარულს
და სიტკბოებას გონება ჰგრძნობდა...
ჩემს ზემოთ წყობით ტალღა-ტალღასა
წინ უხვდებოდა, ეჯახებოდა,
და იმათ შორის ვით ნაზი მთვარე
მზე უფრო ნაზად იყურებოდა.
და მშვენიერთა ჭრელთეგზთა გროვა

წყლის სივრცეში დათამაშობდა.
ერთი მათგანი - ეს კარგად მახსოვს -
რომ სხვებზე მეტად მეფერებოდა.
იმისი ზურგი ოქრომკედითა
ნაქსოვს მშვენიერს მოგაგონებდა,
ბავშვურ სიცელქით, გულგასახარად
ხშირად ჩემ თავთან დატრიალებდა.
ნაზი, ცისფერი იმისი თვალი
დანაღვლებული გამოჰყურებდა...
მივშტერებოდი გაცეხებული! -
რაღაცა ამბებს გაურკვეველსა
ჩამჩურჩულებდა... ხან საამო ხმით
მიმღერდა შემდეგს საგალობელსა.

“ჩემთან დარჩი, ჩემო ნორჩო,
თუ გსურს ჰჰოვო ნეტარება:
აქ, ანკარა მდინარის ქვეშ,
სუფევს ტკბილი მყუდროება.

“დავუმახებ თევზთა გუნდსა
და გავაბამთ შენთვის ფერხულს, -
გაგინათლებთ მიმქრალ თვალებს,
გაგინარებთ სულს დატანჯულს.

“დაიძინე თავისუფლად -
ქვეშ-საგები გაქვს შენ ღობილი,
სახურავი გამჭვირვალი
ზე გახურავს, სუფთა, გრილი.

“შენ იძინებ აქ ას წლობით,
ნანას გიმღერთ საამურსა,
ნახავ სიზმრებს საოცნებოს
გრძნობათ დამტკობს, ედემურსა.

“ვერ დავფარავ, რომ მიყვარხარ
ვითა ჭველი მიმჩქეფარი,
და ძვირფასად მიმაჩნიხარ,
ვით სიცოცხლე საკუთარი”...
“დიდხანს ვისმენდი ამ ტკბილ გალობას;
ასე მეგონა, გრძნობებით სრული
თევზის გალობა ჭავლის ჩუხჩუხთან
იყო საამოდ შეერთებული...”

მერე დავკარგე გონი... ქვეყანა
შეიქმნა ჩემთვის დაბნელებული,
ველარას ვგრძნობდი - უძლურებამა
შემქმნა სრულიად დატყვევებული.

X X I V

“ეჰ! მაშინ იყო, რომ მნახეთ კვალად...
აწ დაწარჩენი იცი თვით შენა.
მე დავასრულე ჩემთვის ერთია,
გვენება თუ არ ნათქვამის რწმენა.
მე მხოლოდ მიკლავს გულს ერთი რამე:
ჩემს გაყინულს გვამს, მარად მდუმარეს,
სამშობლო მხარე ვერ უთავაზებს
თავის კალთაში გულბნელ სამარეს;
და ვერ მოაქცევს ყურადღებას,
ცრემლებით სავსეს ვინმე მოყვარე
მოთხრობას ჩემის მწუხარებისას
ამ ყრუ კედლებში... ეს არის მწარე!

X X V

“აწ-კი მშვიდობით, მოძღვარო ჩემო...
მომევი ხელი: გრძნობ - ანთებული
ცეცხლი რომ ჰდაგავს ჩემს მარჯვენას?
გრწამდეს, ეს ცეცხლი თავშენახული
იყო დღემდისინ ამ ჩემ გულ-მკერდში
და სასიცოცხლოც ჰქონდა საგანი.
დღეს? - დაელია იმას იქ სარჩო
და, ჰა, გამოსწვა თავის საკანი,
რომ კვლავ მიმართოს დიდებას მისას,
ვინცა ამყარებს წესწყობილებას,
ვინც ღირსად სწყალობს ზოგსა მშვიდობას,
ზოგს-კი ცრემლს, ვის და მწუხარებას...
მაგრამ მე რაო? თუნდა იმ ქვეყნად,
ცისა გადაღმა, აღვსებულ სრულსა
ნეტარებითა სამოთხის ბაღში
ელიროსო ბინა ჩემს საწყალს სულსა, -
ორიოდ წამში იმა დროისა,
ოდესაც ბავშვი თვალშეუწვდენელს
და საშიშართა სალ კლდეთა შორის
დავტრიალებდი სამშობლო მთა-ველს, -
ფფიცავ - გავსცვლიდი მე იმ სამოთხეს
და ცხოვრებას დაუსრულებელს!..

X X V I

“ოდეს შემატყობ, სულს რომ ვეყრები -
მალე იქნება, გრწამდეს, ეს დროცა -
მაშინ უბრძანე გარდამიტანონ
მონასტრის ბაღში... იმ ადგილს, საცა
წყვილად რომ ვარდნი თეთრად ფურჩქვნილან

და სუნნელებას უკმევენ არეს.
მათ ძირში მდებო ამწგანებული
კაცს უსაღბუნებს გულსა მწუხარეს.
სავსე ციურის შვენიერებით
გრძნობებს გიტყვევებს იქ არე-მარე,
ლაზღანდარობენ ხეთა ფურცელნი
მზისა სხივებში უხვ-მოღვარე...
იქ დამასვენონ, გთხოვ, რომ უბრძანო:
უკანასკნელად დავიტკობ გულსა
დღისა ღვთიურის მშვენიერებით.
და დავინახავ ჩემს საყვარელსა,
ჩემსა დიდებას - კავკასიონსა!
და შეიძლება - უკანასკნელი
გამომიგზავნოს იმან სალაში
თვის სიმაღლიდან, ოდესაც ნელი
დაჰქროლავს სოფელს საამო სიო...
და სიკვდილის წინ ეს ჩემი სული
იგრძნობს იმ წამსვე, რომ ის სალაში
ჩემი ქვეყნიდან არს წამოსული!
მით წარმოვიდგენ, რომ მეგობარი,
ან მომე ჩემი მადგია თავზე,
ნუგემის ხელით სიკვდილის ცივს ოფლს
სიფრთხილით მწმენდავს პირისახეზე;
და საამო ხმით, მშვიდის ღიღინით
მიმშვიდებს გრძნობებს და ტანჯულს გულსა,
იმა ღიღინში ცხოვლად მიხატავს
საყვარელ მხარეს - ჩემსა მამულსა...
ამ წარმოდგენით მე განვისვენებ,
არვის დავსწყველი, არ შევაჩვენებ!..

1893 წ.